

probos

● *Illegaal hout, stand van zaken*

Probos heeft de afgelopen jaren een flink aantal activiteiten ontplooid, waarbij veel kennis is ontwikkeld en (vooral) verspreid onder specifieke doelgroepen. Denk hierbij voor de houtketen aan het ontwikkelen van een database voor Rijkswaterstaat met allerlei eigenschappen, gekoppeld aan leverancier en voorbeeldprojecten, van ruim 100 houtsoorten geschikt voor de GWW en de verschillende activiteiten op het vlak van verantwoord ondernemen met, en duurzaam inkopen van hout. Probos neemt als kennisleverancier voor de bos- en houtsector een onafhankelijke positie in en werkt via dergelijke projecten aan haar missie voor meer en beter bos(beheer) wereldwijd. Om een grotere groep deelgenoot te maken van de beschikbare kennis en te prikkelen zelf werk te maken van een duurzame houtketen, verschijnen in het najaar een aantal Bosberichten die elk voor een specifiek onderwerp een tipje van de sluier oplichten. De eerste in de serie beschrijft de stand van zaken rondom de illegaal-hout-problematiek.

2008 nr 2

Illegaal hout, stand van zaken

Reeds in 2003 schreef Probos een eerste Bosbericht over dit onderwerp (Kappen met illegaal hout, Bos- en Houtbericht nr. 4, 2003). We zijn nu vijf jaar verder en er is veel gedaan in de strijd tegen illegaal hout. Desondanks moeten we constateren dat het probleem onverminderd actueel is.

Ontbossing en wereldwijde handel in illegaal hout

Volgens de FAO wordt er wereldwijd jaarlijks 13 miljoen hectare bos ontbost. Omvorming naar ander landgebruik is een belangrijke oorzaak van deze ontbossing, maar ook illegale houtkap draagt er aan bij. Naast de desastreuze gevolgen die deze ontbossing heeft voor het ecosysteem en de wereldwijde CO₂-balans, zijn volgens de Wereldbank ruim 1 miljard mensen op enigerlei wijze afhankelijk van het bos. Illegale houtkap en de handel in illegaal hout vormen dan ook een groot probleem. De meest gebruikelijke definitie van illegaal hout is: hout dat is gewonnen of verhandeld in strijd met de regelgeving van het land van herkomst. In de praktijk betekent dit onder andere dat het hout is geoogst zonder vergunning of buiten de grenzen van de kapconcessie. Er kan bij illegaal hout ook sprake zijn van de kap van te dunne (niet kaprijpe) stammen, oogst van hogere volumes dan is toegestaan, kap van beschermde houtsoorten en fraude met documenten (vergunningen e.d.) en belastingen.

De Verenigde Naties schatten dat 20% tot 40% van de globale industriële houtproductie illegaal is. Dit komt overeen met een volume van 350-650 miljoen m³/jaar. Volgens de Wereldbank is het jaarlijkse verlies aan inkomsten als gevolg van de handel in illegaal hout circa 15 miljard US dollar voor zowel

overheden als handelaren. Illegaal hout biedt bovendien oneerlijke concurrentie aan legaal en duurzaam geproduceerd hout, onder meer omdat handelaren in legaal hout wel alle belastingen en leges betalen. Het WWF heeft in 2008 berekend dat circa 16 tot 19% van het door de EU geïmporteerde hout van illegale of verdachte herkomst is. Dit komt overeen met ongeveer 26,5 tot 31 miljoen m³/jaar. Het grootste deel hiervan komt uit Rusland (circa 10 miljoen m³). Andere belangrijke herkomstgebieden voor illegaal hout zijn Indonesië, China, Brazilië, de Baltische Staten, de Balkan, Gabon, Kameroen, Wit-Rusland en de Oekraïne. Nederland staat in dit onderzoek binnen de EU op de 5e plaats van landen die het meeste illegaal hout importeren (circa 2 miljoen m³/jaar, wat overeenkomt met 9,6% van onze totale houtimport).

Voorkomen van de handel in illegaal hout

Vanwege de negatieve ecologische, sociale én economische consequenties, dient illegale houtkap en de handel in illegaal hout vanzelfsprekend tegen gegaan te worden. In strafrechtelijke zin is hout echter pas illegaal als het niet alleen in het land van herkomst op oneigenlijke wijze is gewonnen of verhandeld, maar als ook naar Nederlands recht strafbare feiten zijn gepleegd. In de praktijk betekent dit dat hout volgens Nederlands recht illegaal is als:

- de houtsoort voorkomt op de Cites-lijst (zie kader) of in de Flora en Fauna wet en zonder de vereiste vergunning wordt geïmporteerd;
 - de vergunning de lading niet dekt;
 - het hout volgens Nederlands recht op onrechtmatige wijze is gekapt of verhandeld.
- Er is geen invoerverbod voor illegaal hout en in de praktijk is de strafrechtelijke aanpak van

de handel in illegaal hout erg lastig. De Nederlandse overheid concludeerde in een studie dat er wel handvaten zijn om de handel in illegaal gekapt hout strafrechtelijk aan te pakken, bijvoorbeeld diefstal (artikel 310, Wetboek van Strafrecht), heling (artikel 416, Wetboek van Strafrecht), corruptie (artikel 328ter, Wetboek van Strafrecht) en witwassen (artikel 420bis, Wetboek van Strafrecht), maar dat de kans dat er tot vervolging wordt overgegaan heel klein is. Het Openbaar Ministerie (OM) kon bijvoorbeeld bij verschillende 'illegaal-hout-zaken' die bij het OM werden ingediend niet tot vervolgen overgaan, omdat er geen rechtshulpverdrag bestaat met de producentenlanden en de handelsketen van hout zeer complex is.

CITES

De Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES), is een internationaal verdrag dat er voor moet zorgen dat internationale handel het voortbestaan van bepaalde planten- en diersoorten niet in gevaar brengt. Het verdrag is ondertekend door 173 landen en bestaat uit een lijst van circa 35.000 soorten die beschermd moeten worden. Ook Nederland heeft het CITES-verdrag ondertekend en heeft de bepalingen verwerkt in de Flora- en faunawet. Op de CITES-lijst staan momenteel vier boomsoorten die internationaal veel worden verhandeld: Ramin, Afrormosia, Mahonie en Ceder. De eerste drie soorten zijn opgenomen in Appendix II van de CITES lijst, wat wil zeggen dat de soorten niet direct met uitsterven worden bedreigd, maar dat strikte controle op de handel nodig is om uitsterven te voorkomen. Ceder is opgenomen in Appendix III. Dit betekent dat bepaalde landen (Colombia en Peru) deze soort voor uitsterven

De Vereniging van Nederlandse Houtondernemingen (VNO-BOUW) heeft in haar beleidsplan gesteld dat in 2009 van al het hout dat de VNO-leden

heeft inmiddels een wetsvoorstel voorbereid dat de import van illegaal gekapt hout naar de EU verbiedt. Er is hier binnen de lidstaten nog geen consensus over en daarom is de wetgeving nog niet aangenomen. Op 10 september 2008 vindt de (vertraagde) stemming plaats.

Een nieuwe ontwikkeling op dit vlak is dat het Congres in de Verenigde Staten in juni 2008 wetgeving heeft aangenomen waarmee de handel in illegaal hout kan worden aangepakt. Het betreft hier een amendement op de zogenaamde Lacey Act, een wet die de handel in (wilde) dier- en plantensoorten regelt.

willen behoeden. Internationale handel in dit hout is alleen toegestaan met een vergunning of certificaat. Appendix I omvat boomsoorten die veelal direct met uitsterven worden bedreigd. Verschillende milieuorganisaties zijn van mening dat er meer boomsoorten met uitsterven worden bedreigd en daarom moeten worden opgenomen in de CITES-lijst. Het betreft boomsoorten als: Azobé, Okoumé, Moabi, Wengé, Bubinga, Ipé, Jatoba, Cumaru, Merbau, Rode Meranti, Belian, Khaya, Korean pine en diverse Entandrophragma-soorten.

de herkomst duidelijk moet zijn. Dit is een belangrijke stap naar het vaststellen van de legaliteit. De VNO vertegenwoordigt circa 65% van de Nederlandse houthandel. Bovendien heeft de VNO samen met een aantal Europese brancheorganisaties binnen het Timber Trade Action Plan (TTAP) de handen ineen geslagen. Zij werken voor hun leden aan systemen voor het verifiëren van legaliteit en het opzetten van CoC systemen om op deze wijze handelsketens op te schonen van illegaal gekapt hout. TTAP 1 is in 2005 gestart in houtproducerende landen in de tropen (Kameroen, Congo-Brazzaville, Gabon, Indonesië en Maleisië). Sinds 2007 wordt binnen TTAP 2 ook gewerkt met bos- en houtbedrijven in Bolivia, Brazilië, China en Guyana.

De EU probeert via het FLEGT-actieplan houtproducerende landen te stimuleren om de handel in illegaal hout aan te pakken en afspraken te maken over een vrijwillig vergunningensysteem (zie kader). De EU wil dat legaal geoogst en verhandeld hout een exportvergunning krijgt en dat uiteindelijk hout zonder exportvergunning zal worden geweerd door de EU. De Europese Commissie

Forest Law Enforcement, Governance and Trade (FLEGT)

In 2003 presenteerde de Europese Commissie het FLEGT Actieplan. Het plan heeft als doel om (1) de ecologische en sociale schade van ongereguleerde en illegale houtkap tegen te gaan, (2) de inkomsten uit houthandel voor de vaak arme producentenlanden te verhogen en (3) te voorkomen dat illegaal (en daarmee vaak goedkoper) hout duurzaam geproduceerd hout uit de markt drukt. Het actieplan is eind 2005 door de Raad van Landbouwministers aangenomen en geldt alleen voor landen waarmee een overeenkomst wordt gesloten. De EU onderhandelt momenteel over een partnerschapsovereenkomst (Voluntary Partnership Agreement, VPA) met Maleisië, Indonesië, Ghana, Kameroen en de Congo-Brazzaville. Een aantal EU-lidstaten hebben toegezegd om de Europese Commissie te ondersteunen in hun onderhandelingen met potentiële FLEGT-partner landen. Nederland staat de Europese Commissie bij in de onderhandelingen met Maleisië en zorgt daarbij onder meer voor het verstrekken van financiële ondersteuning en expertise in

Er zijn wel tal van initiatieven om de handel in illegaal hout te voorkomen. De Nederlandse overheid koopt momenteel zoveel mogelijk aantoonbaar duurzaam en tenminste aantoonbaar legaal geproduceerd hout in. Vanaf 2010 streeft de Rijksoverheid ernaar dat 100% van het hout en houten producten die worden ingekocht (inclusief aanbestedingen) aantoonbaar duurzaam (en daarmee vanzelfsprekend ook legaal) geproduceerd zijn. Andere overheden hebben zich voorlopig gecommitteerd aan minimaal 50% duurzaam inkopen in 2010. Gemeenten streven naar 75% in 2010 en 100% in 2015.

Maleisië. Wanneer hout met een FLEGT licentie wordt aangeboden, accepteert de Nederlandse overheid dit als aantoonbaar legaal hout. Milieuorganisaties verwelkomen het FLEGT actieplan, maar hebben ook kritiek. Zij vinden de effectiviteit van de VPA's te beperkt, onder meer omdat er geen onderhandelingen worden gevoerd met de belangrijke producentlanden Brazilië en Rusland en doorvoerland China. Zij zijn van mening dat het percentage hout dat wordt gecontroleerd met VPA's te klein is om een significante bijdrage te leveren aan het indammen van de handel in illegaal hout. Daarnaast vinden zij het een gemis dat niet alle houtproducten (bijvoorbeeld papier en meubels), onder FLEGT vallen.

verklaring dat voldoet aan de criteria het Keurhout-legaal mag dragen.

Inkopers, handelaren, maar ook consumenten dienen te controleren of hout(en product) wordt geleverd met een keurmerk voor duurzaam bosbeheer of een legaliteitsverklaring.

Herkenning van (il)legaal hout

Aan het uiterlijk is illegaal hout niet te herkennen. Het is wel mogelijk aantoonbaar legaal hout te herkennen aan documenten die bij het hout horen. De Nederlandse overheid accepteert hout dat wordt verhandeld met een FLEGT-licentie (is op het moment van schrijven nog niet voorhanden) of met een PEFC-, FSC-, CSA-, SFI- of MTCC-certificaat als bewijs dat het hout aantoonbaar legaal is geproduceerd. De Nederlandse overheid sluit zich hier aan bij de criteria die door de overheid van Groot-Brittannië worden gehanteerd.

Verder bestaan er zogenaamde legaliteitsverklaringen. Deze legaliteitsverklaringen zijn ontwikkeld door certificerende instellingen die zelf, volgens hun eigen set criteria, bedrijven controleren. Legaliteitsverklaringen zeggen niets over of het bosbeheer al dan niet goed is. Wel kunnen ze een opstap zijn naar certificering van duurzaam bosbeheer en daarmee de leverancier in een vroeg stadium revenuen leveren als beloning voor

de inspanning naar duurzaamheid. Voorbeelden van legaliteitsverklaringen zijn: OLB, VLO, VLC en TLTV (over deze en andere verklaringen zijn infobladen geschreven op www.inkoopduurzaamhout.nl). FSC Controlled Wood (CW) gaat een stap verder. FSC CW stelt naast legaliteit ook eisen aan de herkomst. Zo mag CW niet afkomstig zijn uit oerbos, uit gebieden met sociale conflicten, niet genetisch gemodificeerd zijn en niet afkomstig zijn uit gebieden waar na kap geen natuurlijk bos meer terugkomt (conversie). Op het moment van schrijven is er nog weinig FSC CW op de markt, maar verwacht wordt dat dit snel verandert. Per 1 januari 2008 dient namelijk hout uit niet FSC gecertificeerd bos dat met FSC hout wordt gemixt te voldoen aan CW (oude certificaathouders volgen 1-1-2009). Daarmee ontstaat er een sterk groeiende vraag naar FSC CW.

Er zijn ondertussen een groot aantal legaliteitsverklaringen op de markt en er komen steeds nieuwe verklaringen bij. Vaak ontbreekt bij deze legaliteitsverklaringen een onafhankelijke controle op de naleving van de criteria en is het moeilijk na te gaan of deze verklaringen ook daadwerkelijk garanties bieden voor aantoonbaar legaal hout. Keurhout heeft in opdracht van de VNH een legaliteitstoets ontwikkeld, waarmee hout met een legaliteits-

Alleen dan kan worden nagegaan of het hout afkomstig is uit een goed beheerd bos of (minimaal) aantoonbaar legaal geproduceerd is. Het CoC-nummer van het laatste bedrijf in de keten moet op de factuur vermeld staan. Voor de meeste legaliteitsverklaringen geldt dat in ieder geval het logo en een nummer van de verklaring op de factuur moet staan. Tot slot: met aantoonbaar legaal geproduceerd hout wordt een belangrijke eerste stap gezet, maar is verantwoord bosbeheer niet zeker gesteld. Alleen aantoonbaar duurzaam geproduceerd hout garandeert dat het bos als ecosysteem voor mens en dier én als leverancier van het schitterende materiaal hout behouden blijft.

Meer informatie

Bent u geïnteresseerd in meer informatie over dit én aanverwante onderwerpen, kijk dan op www.probos.net. Hier kunt u doorklikken naar specifieke sites als het Kennisnetwerk Verantwoord Ondernemen met Hout en www.inkoopduurzaamhout.nl. Bovendien staan hier de evenementen aangekondigd die Probos met enige regelmaat organiseert, zoals op 16 september over het duurzaam inkoopbeleid van de Nederlandse overheid.

*Mark van Benthem
Martijn Boosten*